

Institutionen för neurovetenskap och fysiologi

Sektionen för hälsa och rehabilitering

Enheten för logopedi

375

**”Man tänker AKK mycket mer efter utbildningen” –
intervjuer med LSS-personal som deltagit i KomBo –
en utbildning om kommunikationsstöd**

Elisabeth Wagersten

Examensarbete i logopedi

30 högskolepoäng

Vårterminen 2023

Handledare

Gunilla Thunberg

”Man tänker AKK mycket mer efter utbildningen” – intervjuer med LSS-personal som deltagit i KomBo – en utbildning om kommunikationsstöd

Elisabeth Wagersten

Sammanfattning. Personal som arbetar med vuxna med kommunikationssvårigheter har ofta otillräcklig kunskap om kommunikation och kommunikationsstöd, vilket riskerar medföra bristande delaktighet och självständighet för personerna med kommunikationsnedsättning. KomBo är en utbildning med huvudinriktning på personal inom LSS-verksamhet (Lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade). Deltagarna får teoretisk och praktisk kunskap med fokus på alternativ och kompletterande kommunikation (AKK) samt responsiva och miljömodifierande strategier. I denna kvalitativa studie undersöktes deltagarnas uppfattning om hur KomBo-utbildningen påverkat deras arbets- och kommunikationssätt med personerna de arbetade med. Åtta deltagare som genomgått KomBo-utbildningen intervjuades. Intervjuerna transkriberades och analyserades tematiskt. Resultaten visade att deltagarna ansåg att deras syn på kommunikation breddats och att AKK-användningen ökat. De uppfattade också att de stärkts i sin yrkesroll och fått tillfälle att lära av sina kollegor. Deltagarna menade även att personerna med funktionsnedsättning fått möjlighet att utvecklas mer och att samspelet mellan LSS-personalen och personerna med funktionsnedsättning förenklats.

Nyckelord: AKK, LSS, vuxna, intellektuell funktionsnedsättning, personalutbildning.

“You think AAC more after this education” – perceptions about ComBo communication education by staff of adults with intellectual disability

Abstract. Staff working with adults with communication disorder usually have insufficient knowledge about communication and communication support, which may lead to decreased participation and independence for the people with communication disorder. ComBo is an education where staff receive theoretical and practical knowledge focusing on augmentative and alternative communication (AAC) and responsive communication. This qualitative study examines the participants’ perception of the effects of the ComBo-education concerning their work and communication with the persons they are working with. Eight participants from the ComBo-education were interviewed digitally. The interviews were transcribed and analyzed thematically. The results showed that the participants meant that they had broadened their view on communication and increased their use of AAC. They also described that they felt empowered in their professional role. Finally they stated that the persons with disabilities had been enabled to develop and that the relation between them and the staff had been simplified.

Key words: AAC, adults, intellectual disability, staff education, responsive communication.

Människor med kommunikativa svårigheter kan ha svårt att förstå och tolka verbal information och svårt att själva uttrycka sig språkligt, vilket bland annat kan resultera i utanförskap och svårigheter att påverka sin vardag (Hamm & Mirenda, 2006). Kommunikationssvårigheter kan vara både medfödda och förvärvade, livslånga eller övergående. En man med kommunikativa svårigheter beskrev att utan fungerande kommunikation är man som människa ”dömd att leva i social, intellektuell och emotionell isolering” (Prentice, 2000). Förenta Nationerna (FN) lyfter också vikten av och rätten till kommunikation (Förenta Nationerna, 1948). Detta görs i alla konventionstexter, men för personer med funktionsnedsättning tydligast i den så kallade funktionsrättskonventionen (konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning) (Förenta Nationerna, 2006). I funktionsrättskonventionen återfinns formuleringen att rätten att kommunicera innefattar ”alla former av kommunikation” (artikel 2) vilket innebär att personer med kommunikationsnedsättning har rätt att alternativa och kompletterande kommunikationssätt för att deras kommunikativa rättigheter ska bli tillgodosedda. Vidare lyfts i konventionen att utbildning för personal som arbetar med människor med funktionsnedsättning ska främjas, som ett led i att personer med funktionsnedsättning ska få sina rättigheter tillgodosedda (artikel 4). I arvsfondsprojektet KomBo - kommunikationsstöd till personer med kommunikativa svårigheter i boende och daglig verksamhet – är utgångspunkten att tillgodose rätten till kommunikation för personer i dessa verksamheter. Detta vill man åstadkomma genom att genom utbildning öka kunskapen om kommunikation och användandet av kommunikationsstöd hos personalen som arbetar i dessa verksamheter. I denna studie undersöks hur personal som deltagit i de första KomBo-utbildningarna uppfattar att deras kommunikation och arbetssätt påverkats då de fått ökad teoretisk och praktisk kunskap.

Lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade (LSS) är en svensk lag för personer som har bestående och inte åldersrelaterade funktionsnedsättningar (SFS 1993:387). Målet med LSS är att ge personer med funktionsnedsättning ökad delaktighet och jämlikhet (5§) och LSS-insatser innefattar exempelvis personlig assistans, daglig verksamhet och boende i bostad med särskild service (9§). Vuxna inom LSS-verksamhet har ofta kommunikationssvårigheter och ofta är verksamhetens personal deras huvudsakliga kommunikationspartners i vardagen. I §6 (SFS 1993:387) står att målet med LSS-instanser är att den som mottar dem kan leva som andra och att personen med funktionsnedsättning ska ges medbestämmande och inflytande över insatserna. Autism och intellektuell funktionsnedsättning är exempel på diagnoser som är associerade med kommunikativa svårigheter (Belva, Matson, Sipes och Bamburg, 2012; Bruno, Gulati och Mody, 2016) och som ger rätt till mottagande av LSS-tjänster (SFS 1993:387, 1§). Om personen som får LSS-insatser har en kommunikationsnedsättning innebär det att paragrafen om medbestämmande och inflytande är svår att uppfylla såvida inte personalen inom LSS har kunskap om kommunikation och alternativa kommunikationssätt, samt vilja och möjlighet att använda denna i sitt vardagliga arbete. I en kartläggning av kompetensen hos LSS-personal visar på ett behov av ökad kompetens gällande kommunikation och metoder för att stödja någon med kommunikativa svårigheter (Socialstyrelsen, 2021). Om LSS-personalen har bristande kunskap om kommunikation leder det till sämre förutsättningar för personerna med kommunikationsnedsättning att utveckla sin kommunikation med begränsningar och svårigheter gällande delaktighet, relationer och välmående som följd.

För mottagare av LSS-tjänster används ofta begreppet brukare. Begreppet har kritiserats då det kan uppfattas som avståndstagande och ospecifikt. Socialstyrelsen (2013) menar dock att det exempelvis inom forskning finns ett behov av att tala övergripande om de individer som använder LSS-tjänster och att begreppet brukare då kan användas. Begreppet brukare används i denna studie när vuxna med funktionsnedsättning benämns i relation till personal som arbe-

tar med dem för att det ska vara tydligt vem/vilka som åsyftas, samt för att detta begrepp användes av en majoritet av studiens deltagare (som är personal inom LSS).

För att stödja personer med kommunikativa svårigheter och möjliggöra för dem att utveckla sin kommunikation används ofta alternativ och kompletterande kommunikation (AKK). AKK definieras av amerikanska Logopedförbundet American Speech-Language-Hearing Association (ASHA) som komplettering av och kompensation för svårigheter med produktion och/eller perception av kommunikation i tal och/eller skrift (ASHA, u.å). AKK innefattar både strategier och redskap, där de vanligaste AKK-redskapen är exempelvis tecken, bilder och pratapparater, och används i samspel med personer med kommunikationssvårigheter med målsättningen att de ska få ökad kommunikativ delaktighet och därigenom även ökat självbestämmande och livskvalitet. AKK kan vara hög- eller lågteknologiskt, användas i ett fåtal situationer eller hela tiden och en AKK-metod kan användas isolerat eller i kombination med andra (Beukelman & Light, 2020a).

En majoritet av forskningen om AKK har fokuserat på barn, men studier på vuxna med kommunikationsnedsättning som målgrupp har visat att AKK är effektivt även för denna grupp för att öka den kommunikativa delaktigheten (Andzik & Yun-Ching, 2021; Holyfield, Drager, Kremkow och Light, 2017). I en systematisk översiktsstudie fann Andzik & Yun-Ching (2021) att AKK-intervention (vilket i en majoritet av studierna innebar introduktion till nya AKK-redskap) ledde till att vuxna med kommunikationsnedsättning tog fler kommunikativa initiativ och gav mer respons. I några av studierna sågs även generaliseringseffekter där en ökad kommunikation även noterades i andra kontexter än den där träningen ägt rum. Även i Holyfield m.fl. (2017) systematiska översiktsstudie av AKK-intervention för vuxna och tonåringar med autism ledde träningen till ökad AKK-användning som i sin tur medförde ökad kommunikation. Främst sågs en ökning av kommunikativa funktioner såsom att uttrycka behov och önskaner och artikelförfattarna poängterar behovet av intervention som även påverkar mer relationella och ömsesidiga kommunikativa funktioner.

När det gäller personer med kommunikativa svårigheter är omgivningen viktig för hur kommunikationen blir och utvecklas. Dels för att kommunikation alltid är ett samspel och omgivningen fungerar som kommunikationspartners, och dels för att personer med kommunikationssvårigheter har svårt att på egen hand utveckla sin kommunikation (Beukelman & Light, 2020b). Utöver att använda AKK kan omgivningen stödja personer med kommunikationsnedsättning genom användning av andra kommunikationsstödjande strategier för att underlätta samspel och turtagning. När det gäller barn med kommunikativ funktionsnedsättning finns ett starkt forskningsstöd för att användning av responsiv kommunikation gynnar kommunikationsutvecklingen och följaktligen också att intervention med fokus på responsiva strategier ger god effekt (Shire, Gulsrud och Kasari, 2016). Att ha en responsiv kommunikationsstil innebär bland annat att ge utrymme för sin kommunikationspartner att ta kommunikativa initiativ och att vara uppmärksam på och besvara både medveten och omedveten kommunikation från kommunikationspartnern. (Thunberg, 2019).

När det gäller effekten av användning av responsiv kommunikation för vuxna med utvecklingsrelaterad kommunikationsnedsättning finns det begränsat med forskning. Däremot finns det forskning kring kommunikationspartnerträning för kommunikationspartners till någon som drabbats av afasi och sådan träning innehåller bland annat responsiva strategier. I en systematisk översiktsstudie av Simmons-Mackie, Raymer och Cherney (2016) beskrivs att kommunikationspartnerträning har god effekt och leder till att kommunikationspartnern blir bättre på att kommunicera med personen med kommunikationssvårigheter. Det finns även flera stu-

dier påtalar behov av ökad kunskap om och användning av responsiv kommunikation hos personal som arbetar med vuxna med både utvecklingsrelaterade och förvärvade kommunikativa svårigheter (Hostyn & Maes, 2009; Penne m.fl., 2012). I en systematisk översiktsstudie av Shrubsole, Power och Hallé (2023) undersöktes faktorer som gynnade respektive hindrade implementering av kommunikationspartnerträning innehållande responsiva strategier och de fann då att ett av de vanligaste hindren var att verksamhetsledningen inte prioriterade ett sådant arbetssätt. Att kommunikationspartnern inte såg det som sitt ansvar att använda responsiva strategier och inte tyckte sig ha tid för utbildning/träning var också ett hinder för användningen. Det framkom också att möjlighet för kommunikationspartnern att få feedback underlättade användningen, samt att en del kommunikationspartners eftersökte fler utbildningstillfällen och möjlighet till uppföljning (Shrubsole m.fl., 2023).

Utöver användning av responsiva strategier visar forskning på barn med kommunikativ funktionsnedsättning att kommunikationen också kan stödjas genom miljömodifierande strategier (Hemmeter & Kaiser, 1994). Dessa innebär att kommunikationspartnern medvetet anpassar eller arrangerar en situation för att locka till och utöka kommunikation (Kaiser, 1993). När det gäller användning av miljömodifierande strategier för att stödja vuxna med kommunikationsnedsättning är forskningen mycket begränsad. Flera studier uppmanar dock till vidare forskning på området och lyfter fram de miljömodifierande strategiernas möjliga potential (Ogletree, Price och Campbell, 2020; Lacey, Ogletree och Rose, 2017). I den här studien används begreppet kommunikationsstöd och kommunikationsstödjande strategier som en sammanfattande term innefattande både responsiva och miljömodifierande strategier och olika AKK-redskap.

En majoritet av forskningen kring omgivningens betydelse för kommunikationen är fokuserad på barn. Sådan forskning har visat att intervention som riktar sig till omgivningen innehållande kommunikationsstödjande strategier är effektiv (Fey m.fl., 2006; Chen, Klein och Haney, 2007; Thunberg m.fl., 2017). Kent-Walsh, Murza, Malani och Binger (2015) skriver i en metaanalys att träning för kommunikationspartners gav positivt resultat för personerna med kommunikationssvårigheter. Studien visade på positiva resultat oavsett om kommunikationspartnern var anhörig eller personal, men en stor majoritet av personerna med kommunikativa svårigheter i studien var barn. En forskningsöversikt av intervention riktad till personal som arbetar med vuxna med intellektuell funktionsnedsättning visade att sådan intervention är effektiv även när målgruppen är vuxna, och möjlighet för personalen att öva själv och få återkoppling lyfts fram som framgångsfaktorer (van der Meer m.fl., 2017). Positiva resultat som sågs i studien var att personalen fått ökad kunskap om kommunikation och en mer responsiv kommunikationsstil, ökad AKK-användning, samt att det medfört ökad interaktion mellan personal och brukare.

Studier gjorda i andra länder visar på samma förhållanden som i Sverige (Socialstyrelsen, 2021), nämligen att personal som arbetar med vuxna med kommunikativa svårigheter saknar kunskap om och i alltför begränsad omfattning använder kommunikationsstöd (Sutherland m.fl., 2014; Rombouts, Maes och Zink, 2018). I en systematisk översiktsstudie av Hanley, Martin, Dalton och Lehane (2022) lyfts bristande kunskap om kommunikationsstöd, användning av AKK-metoder som inte passar för brukarna och tidsbrist fram som faktorer som hindrar kommunikationspartners att använda kommunikationsstöd. De menar även att kommunikationspartners syn på sin egen roll när det gäller kommunikationen är av betydelse och att de kommunikationspartners som ser det som sin uppgift att använda kommunikationsstöd också använder det i högre utsträckning än de som inte har detta synsätt. Zoder-Martell m.fl. (2014)

lyfter fram varierande utbildningsbakgrund och begränsade möjligheter att utbilda personal, dåliga arbetsvillkor och bristande motivation hos personalen som försvårande faktorer. Dock finns även studier som visar på positiva resultat när personal fått utbildning kring kommunikationsstöd. Studien av Zoder-Martell m.fl. (2014) visar att när personalen fick guidning och träning i kommunikation ökade antalet positiva interaktioner mellan personalen och brukarna. Även i en studie av Hong, Ganz, Gilliland och Ninci (2014) lyckades personalen snabbt lära sig nya strategier för att kommunicera med brukarna efter utbildning. Hoge m.fl. (2016) skriver att personliga assistenter som fått vidareutbildning och träning var mycket nöjda med den insats de fått.

Det finns dock forskning som pekar på att interventionseffekter inte alltid består över tid. I en undersökning av Johnson, Inglebret, Jones och Ray (2009) följde 281 logopederna upp AKK-användning ett år efter implementeringen och då använde endast 39 % AKK på ett framgångsrikt sätt. Faktorer som hindrade framgångsrik AKK-användning var att både personerna med kommunikationsnedsättning och omgivningen fick för lite stöd i användandet, att AKK-användaren och/eller omgivningen hade otillräckligt med kunskap och inte var motiverade att använda AKK. Även tidsbrist och att valda AKK-redskap inte passade för användaren lyftes fram. Det som däremot ledde till framgångsrik AKK-användning var att både AKK-användare och omgivning fick stöd kring AKK-användningen, att kommunikationsparterna gav stöd till varandra i användandet och att det fanns realistiska förväntningar kring vad användning av AKK kunde leda till.

AKKtiv (Alternativ och Kompletterande Kommunikation Tidiga Insatser) är ett svenskt evidensbaserat insatsprogram som utvecklats vid och administreras av Dart (specialistenhet för kommunikationsstöd och digital delaktighet vid Sahlgrenska Universitetssjukhuset). Inom ramen för AKKtiv har en rad målgruppsanpassade kunskapspaket utvecklats som vänder sig till anhöriga och personal till personer med kommunikationsnedsättning och som samtliga fokuserar på kommunikationsstöd. Utvärdering och forskning har visat hög grad av nöjdhet och på upplevd förändring med avseende på kommunikation och socialt liv. (Ferm, Andersson, Broberg, Liljegren och Thunberg, 2011; Jonsson, Kristoffersson, Ferm och Thunberg, 2011; Kjellberg, 2019).

AKKtiv KomBo kommer att utgöra ett nytt kunskapspaket som riktar sig till personal inom LSS-verksamheterna daglig verksamhet och boende, samt assistanspersonal och närstående till berörda personer med funktionsnedsättning. KomBo utvecklas inom ett pågående treårigt arvsfondsprojekt som genomförs i samarbete med intresseorganisationer och utförare inom privat och kommunal omsorgsverksamhet. KomBo-utbildningen är en del av detta kunskapspaket och innefattar i nuvarande projektform åtta utbildningstillfällen à två timmar där det sista tillfället utgörs av en uppföljning. Varje tillfälle fokuseras det på ett särskilt tema (se tabell 1). Undervisningen sker med genomgångar utifrån PowerPoint, filmexempel, animerade undervisningsklipp, olika övningsmoment samt genom mellanuppgifter där deltagarna filmar sig själva i vardagsspel med brukarna. Dessa filmer och diskussioner ges ett stort fokus (AKKtiv u.å; Gunilla Thunberg, personlig kommunikation, 28 oktober 2022). Deltagarna får även lära sig om mångsidig AKK, exempelvis tecken och bilder, med fokus på att de själva ska komma igång med och öka användningen av AKK i verksamheten. AKK-material som är anpassat till LSS-verksamheter (främst samtalskort) har tagits fram inom ramen för KomBo-paketet och används under utbildningen. Deltagarna får även lära sig att själva ta fram material (Gunilla Thunberg, personlig kommunikation, 31 augusti 2022). Utöver själva KomBo-utbildningen ska även en digital resurs utvecklas där deltagarna kan fortsätta få inspiration och uppdateringar och där ny personal kan få grundläggande kunskaper om kommunikationsstöd innan de har möjlighet att gå själva KomBo-utbildningen.

Tabell 1.

KomBo-utbildningens innehåll

	<p>1. Tema: Kommunikation Kommunikation och kommunikativa funktioner Kommunikativt tillgänglig miljö och rättigheter</p>
	<p>2. Tema: Kommunikationsutveckling Kommunikationsutveckling – en trappstegsmodell Övning i att se på vilket steg i trappan en person befinner sig</p>
	<p>3. Tema: Kommunikationspartner Strategier för att locka fram kommunikation – ugglor och räva Att vara kommunikationspartner till någon i affekt</p>
	<p>4. Tema: Alternativ och Kompletterande Kommunikation Vad är Alternativ och Kompletterande Kommunikation och för vem? Hur ska AKK bli en naturlig del av arbetet?</p>
	<p>5. Tema: Kommunikation i motiverande aktivitet Motiverande aktiviteter för att locka till kommunikation Kommunikationspartners roll - lekfullhet</p>
	<p>6. Tema: AKK-verkstad Ordförråd – vilka ord behövs och till vad? Skapa eget material</p>
	<p>7. Tema: Hur får vi det att fungera i vardagen Den viktiga reflektionen Hur vi sätter mål för kommunikation och delaktighet</p>
	<p>8. Uppföljning Repetition Uppföljning av hur kommunikationen har förändrats – generellt och individuellt</p>

Berglund & von Lochow (2022) genomförde en undersökning för att ta reda på LSS-personalens inställning till, kunskap om och användning av kommunikationsstöd innan de genomgått KomBo-utbildningen. De fann då att närmare hälften av personalen (45,1 %) ansåg att de hade ingen eller begränsad kunskap om kommunikationsstöd. Vidare fann de att 80,6 % av deltagarna ansåg att deras arbetsplats hade stort eller mycket stort behov av förbättring beträffande användning av kommunikationsstöd och att samtliga deltagare tyckte att de själva hade behov av mer kunskap. I ett självloggningsskema där de markerade hur mycket de använde olika typer av AKK-redskap under en arbetsdag, framkom att de främst använde tecken och schemabilder för att ge information till brukarna (Berglund & von Lochow, 2022).

Hösten 2022 genomfördes de första KomBo-utbildningarna i fem kommuner som deltar i projektet. Utbildningarna leddes av två personal som genomgått utbildning till KomBo-vägledare inom projektet. Föreliggande studie är av pilotkaraktär och avser att undersöka om och hur LSS-personal inom särskilt boende, daglig verksamhet och personlig assistans uppfattar att KomBo-utbildningen påverkat deras arbetssätt och kommunikation med brukarna. Denna information är viktig att inhämta, då den dels kan ge värdefulla bidrag i vidareutvecklingen av

KomBo-utbildningen och dels kan bidra med mer kunskap om personalintervention och hur vuxna med kommunikationssvårigheter kan stödjas i sin kommunikation.

Mer specifikt användes följande frågeställningar:

1. Vilken inverkan har KomBo haft på deltagarnas sätt att se på kommunikation och AKK?
2. Hur har KomBo påverkat deltagarnas sätt att kommunicera och använda AKK med brukarna de arbetar med?
3. Hur uppfattar deltagarna att detta i så fall påverkat det gemensamma samspelet?
4. Har deltagarna några tankar kring vad som är viktigt för att kunna fortsätta fokusera kommunikation och kommunikationsstöd i arbetet?

Metod

I denna pilotstudie undersöktes deltagarnas (LSS-personalens) uppfattning om hur KomBo-utbildningen påverkat deras kommunikation och arbetssätt. Studien är kvalitativ och utgick från semi-strukturerade dyadintervjuer som transkriberades och analyserades tematiskt enligt Braun och Clarks modell (Braun & Clarke, 2006; 2019). En kvalitativ design ansågs lämplig att använda då det inte fanns någon tidigare forskning om KomBo-utbildningen (Holme & Krohn Solvang, 1997). Intervjuer ansågs också vara en lämplig metod för att undersöka deltagarnas uppfattning om utbildningens eventuella konsekvenser med avseende på kommunikation och arbetssätt (Keagan, 2012). Dyadintervjuer användes för att deltagarna skulle få chansen att genom interaktion diskutera och jämföra sina upplevelser med varandra, samtidigt som de skulle få tillräckligt med tid för att uttrycka sina tankar (Morgan, Eliot, Lowe och Gorman, 2016). Deltagarna i studien kommer härnäst benämnas informanter för att tydliggöra deras roll i förhållande till att också vara deltagare i utbildningen.

Informanter

Informanterna i studien utgjordes av LSS-personal som deltagit i KomBo-utbildningen under hösten 2022. KomBo-utbildningen gavs under hösten 2022 i fem olika kommuner med 5-45 deltagare i varje kommun. Informanterna rekryterades genom vägledarna som höll i utbildningen. Vägledarna informerade först muntligt om studien, delade ut forskningspersonsinformation, och uppmuntrade intresserade deltagare att ta kontakt med författaren eller handledaren till denna studie. I några grupper påmindes deltagarna om rekryteringen vid ett andra tillfälle. Totalt nio personer från fyra olika kommuner anmälde sitt intresse att delta i studien, varav författaren sedan lyckades få kontakt med åtta. En kommun tackade nej till deltagande med hänvisning till pressad arbetssituation. Vid tidpunkten för intervjuerna hade två av informanterna genomgått hela KomBo-utbildningen, medan det avslutande uppföljningstillfället återstod för de övriga sex. I tabell 2 redovisas information om informanterna och i tabell 3 finns information om brukarna som deltagarna arbetar med. Informationen inhämtades genom att informanterna besvarade ett antal frågor om sig själva och brukarna skriftligt innan intervjutillfället, eller muntligt i samband med intervjun.

Tabell 2.

Information om studiens informanter

<i>Informant</i>	<i>Kön</i>	<i>Ålder</i>	<i>Arbetsplats</i>	<i>Utbildningsnivå</i>	<i>Arbetstid inom LSS</i>	<i>Har deltagit i kommunikationsutbildning innan KomBo</i>	<i>Kunskaper i svenska</i>
1	M	36	Daglig verksamhet	Yrkeshögskola	15 år	Ja	Modersmål
2	K	52	Boende med särskilt stöd	Yrkeshögskola	25 år	Ja	Modersmål
3	K	53	Boende med särskilt stöd	Gymnasium	3 år	Nej	Modersmål
4	K	57	Personlig assistent	Gymnasium	21 år	Ja	Modersmål
5	K	59	Daglig verksamhet	Universitet	27 år	Ja	Flytande (ej modersmål)
6	K	48	Daglig verksamhet	Yrkeshögskola	6 mån	Nej	Flytande (ej modersmål)
7	M	62	Daglig verksamhet + boende med särskilt stöd	Gymnasium	40 år	Enstaka föreläsning	Modersmål
8	K	60	Daglig verksamhet + boende med särskilt stöd	Gymnasium	38 år	Enstaka föreläsning	Modersmål

Tabell 3.

Information om brukarna som informanterna arbetade med

<i>Diagnoser</i>	Autism, intellektuell funktionsnedsättning, Downs syndrom, cerebral pares
<i>Tilläggsdiagnoser</i>	ADHD, psykiatriska svårigheter, epilepsi, synnedsättning, hörselnedsättning, Tourettes syndrom
<i>Ålder</i>	20 – 70 år
<i>Kommunikationssvårigheter</i>	En majoritet har kommunikationssvårigheter
<i>Kommunikationssätt</i>	Tal, tecken, bildstöd, föremål, talknapp, kroppsspråk, egna språk, skrift, ipad

Kommentar: De vanligaste diagnoserna var autism och intellektuell funktionsnedsättning. En majoritet av brukarna var 20 – 40 år gamla.

Material

Under intervjuerna användes en intervjuguide med öppna frågor (Gillham, 2008) som utformats av författaren och som hade sin utgångspunkt i frågeställningarna (se tabell 4). I början av varje intervju presenterades stimulusmaterial i form av samtalskort som använts under KomBo-utbildningen och som visades för deltagarna på Zoom. Intervjuerna spelades in med videokamera samt med Zooms inspelningsfunktion. Efter att intervjuerna transkriberats raderades filmerna från videokameran och Zoom och sparades istället på en extern hårddisk.

Tabell 4.

Författarens intervjuguide. Syftet med denna studie var att undersöka vilken påverkan informanterna uppfattat att KomBo-utbildningen haft med avseende på deras arbetssätt och kommunikation. Utvärdering av KomBo-utbildningen ligger utanför syftet för denna studie och därför inkluderades inte svaren på frågorna 2, 3 och 10 som kursiverats och som behandlade utbildningens innehåll och upplägg i den här studien.

1. Vad tänker du på när du tänker på KomBo?

2. Vad har du tyckt om KomBo-utbildningens innehåll?

-
3. Vad har du tyckt om upplägget på utbildningen?
-
4. Vad har det betytt att få gå utbildningen tillsammans med dina kollegor?
-
5. Har KomBo påverkat ditt sätt att se på kommunikation? I så fall hur?
-
6. Har KomBo påverkat hur du kommunicerar med brukarna? I så fall hur?
-
7. Har KomBo påverkat ditt sätt att se på AKK? I så fall hur?
-
8. Har KomBo påverkat hur du använder AKK med brukarna? I så fall hur?
-
9. Har du några tankar kring vad som är viktigt eller behövs för att du ska kunna fortsätta fokusera på kommunikation och kommunikationsstöd i ditt arbete?
-
10. Har du förslag på hur utbildningen skulle kunna förbättras?
-
11. Är det något annat du vill framföra angående KomBo-utbildningen?
-

Tillvägagångssätt

Semi-strukturerade intervjuer genomfördes digitalt på Zoom i januari och februari 2023 och spelades in med videokamera samt Zooms inspelningsfunktion. Intervjuerna var mellan 15 och 40 minuter långa. Planen var att informanterna skulle intervjuas i dyader då denna intervjuform innebär att informanterna får chansen att genom interaktion utvecklas, reflektera och jämföra upplevelser tillsammans. Samtidigt får informanterna även den tid och det djup som behövs för att de verkligen ska få möjlighet att uttrycka sina tankar (Morgan m.fl., 2016). På grund av praktiska omständigheter var det dock inte möjligt att genomföra alla intervjuer i dyader, utan två informanter intervjuades enskilt. Den ursprungliga tanken var också att informanterna skulle intervjuas tillsammans med en informant från en annan kommun, för att detta skulle ge ett bredare perspektiv, men återigen ledde praktiska omständigheter till att fyra av de sex informanter som intervjuades i dyader blev intervjuade tillsammans med en informant från en annan kommun, medan två informanter intervjuades tillsammans med någon som kom från samma kommun och arbetsplats.

Intervjuguiden användes i samtliga intervjuer och följdfrågor som inte återfanns i intervjuguiden ställdes i den mån författaren ansåg att deras svar gav anledning till det. Under intervjuerna ställdes även frågor om KomBo-utbildningens innehåll och upplägg, vilket sedan inte togs med i själva analysen, då utvärdering av själva utbildningen låg utanför syftet för den här studien.

Analys

Intervjuerna transkriberades ortografiskt av författaren. Kontextbetydande information (exempelvis att informanterna visade föremål), pauser etcetera kodades enligt en förutbestämd kodning (se tabell 5). Citattecken har satts ut i de fall där författaren gjorde tolkningen att informanten återgav ett citat. För att informanternas identitet inte skulle kunna röjas återgavs inte namn på personer eller orter i transkriptionen, utan då skrevs istället IN (Informant N där N står för informantnumret) eller (kommuns namn).

Tabell 5.

Kodning vid transkription

<i>Kodning</i>	<i>Betydelse</i>
(text)	kontextbetydande information
(skratt)	skratt
(paus)	längre paus
...	kortare paus
X	ohörbart yttrande

versaler	kraftig betoning
(...)	deltagare avbröts, men återupptog frasen

För att utföra den tematiska analysen användes Braun och Clarks modell från 2006 med författarnas tillägg från 2019 (Braun & Clarke, 2006; 2019). Analysen var främst av induktiv karaktär och utgick i första hand från frågeställningarna, men med en öppenhet även för innehåll som låg något utanför frågeställningarna. Innehållet analyserades på en semantisk nivå utan syfte att undersöka eller analysera latenta betydelser. Efter genomläsning av transkriptionen kodades innehållet och till alla koder valdes representativa citat. Koderna sorterades sedan innehållsmässigt, varefter koder som liknade varandra sammanfördes till teman. Utifrån de olika temana bildades sedan underteman och citat till alla underteman plockades fram. I tabell 6 redovisas några exempel med syfte att illustrera tillvägagångssättet. Analysprocessen var dynamisk och koder, huvudtema och undertema strukturerades om och bytte namn under analysens gång och kontrollerades regelbundet mot transkriptionen för att säkerställa överensstämmelse. Delar av analysen genomförde författaren själv och delar av den genomfördes tillsammans med handledare.

Tabell 6.

Exempel på citat, koder, undertema och huvudtema

Citat	Kod	Undertema	Huvudtema
”Det har stärkt oss för vi har sett väldigt mycket på det som vi gjort genom åren att dels får man också en bekräftelse på att vi faktiskt inte har tänkt fel, men vi har inte satt ord på det på det sättet”	Känna sig stärkt	Att stärkas i sin yrkesroll	Stärka professionens yrkesutövning
”Så jag hoppas verkligen nu att nu håller vi i detta och tar tag i det själva, ansvaret ligger lite på oss nu”	Personalens ansvar	Att arbeta tillsammans mot gemensamma mål	Stärka professionens yrkesutövning

Trovärdighet

Efter att den tematiska analysen genomförts gjordes det en trovärdighetsbedömning då två utomstående personer (logopedstudenter) tog del av ungefär 60 % av transkriptionerna och den preliminära analysen. Efter att logopedstudenterna läst igenom transkriptionerna och analysen genomfördes en diskussion tillsammans med författaren. Diskussionen ledde inte till några förändringar i resultatet då granskarna ställde sig bakom den analys som författaren gjort. Transkriptionen skickades även till informanterna, som då kunde läsa igenom den och begära att delar av transkriptionen inte användes i analysen eller citerades i studien. Ingen av informanterna begärde att delar skulle uteslutas, men en informant bad om att inte bli citerad i studien. I resultatdelen presenteras citat från transkriptionerna för att illustrera och tydliggöra den analys som gjorts.

Etiska överväganden

Då denna studie ses som en del av verksamhetsutvecklingen i LSS-verksamheterna och har förankrats med verksamheternas ledningar har inget etiskt godkännande begärts. Dock har etikprövningsmyndighetens riktlinjer för forskningspersonsinformation följts gällande den information som informanterna fått. Informanterna informerades genom forskningspersonsinformationsbrev om att deras deltagande var frivilligt och anonymt, om studiens syfte och tillvägagångssätt, samt om deras rätt att närsomhelst avbryta sin medverkan. I enlighet med Helsingforsdeklarationen (World Medical Association, 1964) gav informanterna sitt samtycke att delta skriftligt, vilket DART administrerade. Informanternas anonymitet värnades under

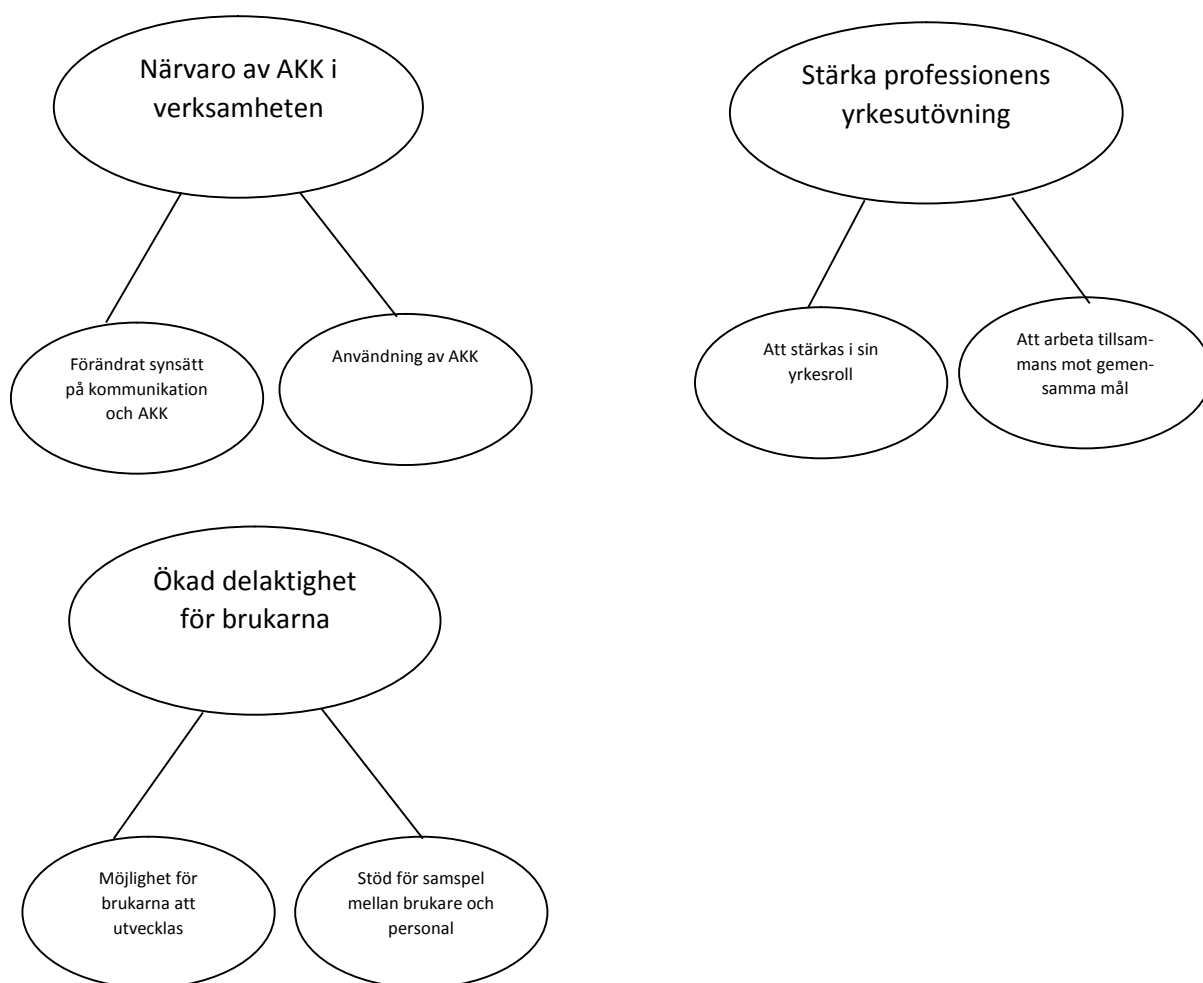
transkriptionen och inspelat material och personuppgifter kommer att raderas när de inte längre behövs för studiens genomförande.

Resultat

Frågeställningarna för den här studien var hur informanterna uppfattat att KomBo-utbildningen påverkat deras synsätt på och användning av kommunikation och AKK, samspelet med brukarna samt vad de ansåg krävs för att kommunikation ska fortsätta vara i fokus för verksamheten. Frågeställningarna besvaras genom de teman som framkom under den tematiska analysen. Den tematiska analysen resulterade i tre huvudteman; **Närvaro av AKK i verksamheten**, **Stärka professionens yrkesutövning** och **Ökad delaktighet för brukarna** med sex underteman, som illustreras i figur 1. Varje huvudtema med sina underteman kommer att beskrivas i den följande resultatpresentationen och illustreras av två eller tre citat valda för att förtydliga och illustrera analys och innehåll.

Figur 1.

Huvudtema och undertema

Närvaro av AKK i verksamheten

Det första huvudtemat har namnet *Närvaro av AKK i verksamheten* och handlar om den förändring i synsätt på och användning av AKK och kommunikation som informanterna upplevt efter KomBo-utbildningen. Informanterna beskrev att AKK-användningen upplevdes som naturligare och att AKK-användningen ökat i verksamheten. Temat har två underteman; *Förändrat synsätt på kommunikation och AKK* och *Användning av AKK*.

Förändrat synsätt på kommunikation och AKK. Samtliga informanter menade att KomBo-utbildningen hade gett dem mer kunskap om kommunikation i allmänhet och AKK i synnerhet. Några uttryckte att de nu fått en utvidgad syn på hur det går att kommunicera och uttrycka sig:

”Vi har lärt oss mycket nytt tycker ju jag /.../ just hur man kan använda sakerna [AKK-redskap]. Kommunikation, hör man det så tror man ju ofta bara att det är tal, men det är ju så mycket mer”

Andra menade att de redan innan KomBo-utbildningen haft en bred syn på kommunikation och använt kommunikationsstöd, men att utbildningen gjort att de kände sig mer pålästa kring hur många typer av AKK-redskap det finns och hur de kan användas i olika situationer. Framförallt högteknologisk AKK menade flera att de fått ökad kunskap och mer förståelse kring. Det framkom också tankar om att KomBo-utbildningen gjort att informanterna reflekterat mer kring hur viktigt det är för både personal och brukare med en fungerande kommunikation. Vissa reflekterade även kring att AKK behövdes också i situationer där de tidigare tänkt att det inte var nödvändigt, exempelvis menade några informanter att de insett att även väldigt verbala brukare kunde vara i behov av AKK som stöd för förståelsen.

Några informanter beskrev att utbildningen gjort att de tydligare såg att AKK är en självklar del av arbetet inom LSS-verksamhet. De menade att det nu låg närmre till hands att använda AKK i olika situationer i verksamheten och såg även tydligare AKK-användning som personalens ansvar:

”Man tänker AKK nu mycket mer efter den här utbildningen; ”Ja, men då gör vi en social berättelse”, det kommer liksom naturligt nu /---/ jag tycker vår grupp är mer medveten tillsammans och det här är inget alternativ att, det här SKA vi göra, det hör till, liksom. Innan var det mer ”Ja men pedagogen kan fixa ihop någon liten social berättelse” utan det här är vårt gemensamma ansvar. Så jag tycker det känns som mer enhet kring det och förståelse att alla ska göra det här”

Att intresset för kommunikation och AKK ökat bland personalen lyftes också fram och några menade även att de insett att AKK är bra för alla och inte bara för brukarna. Flera informanter uttryckte också att AKK kändes mer naturligt nu efter ökad kunskap och nya insikter:

”Det låter så larvigt att stå och peka på bilder när man pratar med någon, men när jag kommer över den här tröskeln och förstår att det är inte för min egen skull jag står där och pekar, utan det är för den här personen /.../ som behöver ha en tydligandegjord för att förstå, så blir det också mycket mer naturligt och ju mer naturligt det blir, ju bättre blir det ju”

Användning av AKK. Många informanter menade att KomBo-utbildningen lett till att de använde mer AKK och att det överlag hade lett till mer kommunikation med brukarna. Någon uttryckte att utbildningen gjort att det blivit enklare och gick snabbare att använda AKK. Tidigare hade personalen fått lägga mycket tid på att göra bildstöd, men KomBo-utbildningen hade lett till att de nu visste hur de kunde göra detta på snabbare och enklare sätt. Genom utbildningen hade vissa hittat nya AKK-redskap, exempelvis talknappar och bildkartor, som de tyckte var användbara för verksamheten och som de hade börjat använda. Flera informanter

menade att AKK-användningen blivit mer utvecklad inom verksamheten och några beskrev att utbildningen fått dem återupptäcka AKK:

”Jag kan väl säga att KomBo för vår del väckte liksom AKK till liv igen, det har funnits i verksamheten länge /.../ det kanske låg lite på is ett tag /.../ men det här gav liksom en nytändning /.../ att vi kanske får tänka /.../ ”Kan vi koppla in något vi sett i KomBo?”, sådana grejer”

Många informanter poängterade att det tar lång tid att förändra kommunikativa beteenden och vanor och att det var viktigt att inte förändra för snabbt, utan lite i taget. Att brukarna kunde vara vana vid ett visst kommunikationssätt och att det därför kunde vara besvärligt börja kommunicera på nya sätt togs också upp. Några informanter lyfte också fram förändringar som gjorts för att miljön skulle vara mer kommunikativ och tillgänglig:

”Det har ju kommit upp mycket bilder på skåp och allting, vad som är därinne i skåpen /.../ det har ändrats en hel del, det används mycket utav bilder och så nu”

Stärka professionens yrkesutövning

Nästa huvudtema har namnet **Stärka professionens yrkesutövning** och berör personalen upplevelse av att ha utvecklats under utbildningen, både som individer och grupp. Detta tema har undertemana *Att stärkas i sin yrkesroll* och *Att arbeta tillsammans mot gemensamma mål*.

Att stärkas i sin yrkesroll. Samtliga informanter uttryckte att KomBo-utbildningen varit givande och lärorik. Vissa menade att de lärt sig mycket om kommunikation och kommunikationsstöd. Andra sa att de redan hade haft mycket kunskap om detta sedan tidigare, men resonerade kring att det alltid går att lära sig mer. Även kunskap om själva LSS-organisationen och vart det går att vända sig i olika situationer lyftes fram av informanter. Förutom ny kunskap framförde många av informanterna att KomBo-utbildningen hade gett det namn på sådant som de redan vetat om och använt i verksamheten, men inte haft namn på. Detta gällde responsiva strategier för samspel och hur de lockade brukarna att kommunicera mer. Många informanter lyfte att det var roligt och kändes stärkande att få namn på detta och såg det även som en bekräftelse på att de arbetat på rätt sätt:

”Det har stärkt oss för vi har sett väldigt mycket på det som vi gjort genom åren att dels får man också en bekräftelse på att vi faktiskt inte har tänkt fel, men vi har inte satt ord på det på det sättet”

En informant berättade att utbildningen lett till att hon vågat börja använda AKK för första gången. En majoritet av informanterna hade dock använt kommunikationsstöd under en längre tid, men känt sig mer stärkta i sin användning efter utbildningen. Några lyfte att utbildningen påmint dem om sådant som de egentligen kunde, men som kanske glömts bort eller hamnat i skymundan. Det beskrevs också av flera informanter att utbildningen hade gjort att de fått syn på sina egna beteenden och insett att de behövde ändra på vissa saker i sin kommunikation:

”Det är ju som sagt väldigt bra att se sig själv /.../ hur man kommunicerar, eh ... ja, det här att lyssna, att vänta in, för när vi presenterade det här att vi skulle göra det här [gå KomBo-utbildningen] för våra brukare, då var det en person som sa: ”Ja, för ni behöver lyssna, vänta in oss mer” /.../ att man tar tiden, man väntar in, man lyssnar och man låter personen själv tänka efter, så det har jag känt, tänkt efter lite mer själv för egen del”

Vissa informanter lyfte fram att KomBo-utbildningen var bra för all personal inom LSS, men främst för ny personal som inte var lika van vid det tanke- och arbetssättet. Några menade att de tydligare sett sin egen roll och sitt ansvar för användningen av kommunikationsstöd och

börjat se sig själva som modeller för brukarna när det gällde kommunikationen. Att utbildningen lett till ett nytt tankesätt och ny energi beskrevs också av några av informanter.

Att arbeta tillsammans mot gemensamma mål. Under intervjuerna pratade informanterna mycket om vad det betytt för dem att gå utbildningen tillsammans som grupp. Alla tyckte att det var mycket positivt att få göra detta tillsammans hela arbetslaget. Att det var stort fokus under utbildningen på att deltagarna fick diskutera och lära sig tillsammans med varandra beskrevs som betydelsefullt. Många av informanterna menade att det var berikande för deras arbete att få höra kollegornas perspektiv och tankar:

”Det gäller ju att ta tillvara på varandras kompetenser /.../ just olikheter är viktiga, för det är det man diskuterar fram tills man får förhoppningsvis saker och ting att bli ännu bättre /.../ det är alltid nyttigt att stanna upp och höra någon annans vinkel /.../ så tänker man till ”Vi provar detta istället”, det är ju så man utvecklas”

Förutom att de genom KomBo-utbildningen fått möjlighet att lära av varandra lyfte flera informanter även fram att utbildningen gjort det lättare för dem som personal att prata ihop sig när alla hade fått en gemensam grund. Flera menade att detta var viktigt, då det därigenom blev lättare att både skapa och upprätthålla gemensamma rutiner. Att alla hade samma kunskap och kunde arbeta med samma metod ansågs vara centralt för både brukarna och verksamheten. KomBo-utbildningen ansågs på så vis ha stärkt personalgruppen och det kollegiala samarbetet och gjort det lättare för personalen att hjälpa och stödja varandra. Att även i fortsättningen ha tid för att gemensamt diskutera och planera användning av kommunikationsstöd i verksamheten lyftes fram av någon som en viktigt för att arbetet skulle fortsätta utvecklas.

Att det i gruppen fanns ett avslappnat förhållningssätt och tillåtande klimat ansågs vara viktigt för att personalen skulle våga börja använda nytt kommunikationsstöd. Att våga försöka även om det inte blev perfekt, att personalen testade tillsammans och att alla lärde sig mycket av misstag lyftes fram som en inställning som var gynnsam för att kommunikationsstödsanvändningen skulle utvecklas. För att arbetet med kommunikationsstöd skulle få långvarig effekt lyftes både verksamhetsledningens och personalens ansvar fram. Vikten av att verksamhetsledningen prioriterade och var engagerade i arbetet med kommunikationsstöd påtalades av några informanter och några beskrev att chefen deltagit i KomBo-utbildningen, vilket de såg som mycket positivt. Några beskrev att det var viktigt att det fanns tid och utrymme att regelbundet lyfta arbetet med kommunikationsstöd på personalträffar, samtidigt som även personalens ansvar lyftes fram:

”Så jag hoppas verkligen nu att nu håller vi i detta och tar tag i det själva, ansvaret ligger lite på oss nu”

Några informanter poängterade även vikten av att KomBo-utbildningen spreds, så att all LSS-personal fick tillgång till den. Även om arbetslaget gått utbildningen tillsammans beskrev en informant hur hon träffat annan LSS-personal på en kurs och upplevt att även de var i behov av KomBo-utbildningen för att kunna stödja sina brukare på bästa sätt:

”Vi fick träffa andra personal från olika enheter /.../ vi satt i grupp och det är många som har inte det här förmåga /.../ de har inte förmåga att hjälpa de andra [brukarna] de har inte material, de har inte den här kunskap, det är jätteviktigt att den [KomBo-utbildningen] ska spridas /.../ det är deras [brukarnas] liv också, de ska kunna leva bra, uttrycka sig på jobbet och hemma /.../ det skulle vara jättebra om andra personal ska gå på samma utbildning”

Ökad delaktighet för brukarna

Det tredje huvudtemat har namnet **Ökad delaktighet för brukarna** och handlar om vilka konsekvenser informanterna uppfattar att KomBo-utbildningen fått för brukarna. Temat har två underteman; *Möjlighet för brukarna att utvecklas* och *Stöd för samspel mellan brukare och personal*.

Möjlighet för brukarna att utvecklas. Informanterna menade att ökad kunskap och användning av kommunikationsstöd lett till att brukarna blev mer delaktiga och fick chansen att utvecklas, då de exempelvis fick lättare att fatta egna beslut. Många av informanterna beskrev att den ökade kommunikationsstödsanvändningen lett till att brukarna fick mer stöd för att uttrycka sig och utveckla sitt språk:

”Vissa deltagare [brukare] de har inget språk, jag tycker till dem det blev mycket lättare med KomBo, de kan prata med bilder, så man kan ha allt bilder, skapa vad är det ämnet på eller som talar till aktivitet som vi ska göra, då de börjar peka på den. Jag tycket det här är något jättebra som man kan hjälpa dem, sätta in språket så de kan prata, då det blir mer kommunikation”

Även ökad valfrihet lyfte informanterna fram som en konsekvens för brukarna av ökad AKK-användning. Genom bildkartor blev det lättare för personalen att presentera alternativ för brukarna, som själva fick ta ställning till exempelvis vilken aktivitet de ville göra. En annan vinst beskrevs som att det nu blivit lättare att genom AKK stödja brukarnas förståelse, både språkligt och förståelsen för olika sammanhang:

”Det är ju otroligt givande att se när polletten faller ner, när man plötsligt kan förklara sammanhang eller någonting med AKK”

En informant lyfte också hur användning av ett nytt AKK-redskap lett till personalen uppfattade minskad oro och ökad självständighet hos brukaren:

”Ett hjälpmedel som passat vår brukare väldigt bra och som har lugnat honom /.../ så har vi använt den här ljudknappen [talknapp] och talar in till exempel ”1. Tandläkare, 2. Handla glass, 3. Åka hem” eller så och den har ju varit jättebra, för då när han har blivit orolig så bara trycker han på den och får svaret istället för att behöva gå och få det bekräftat muntligt från oss och det är en väldig trygghet”

Vikten av att anpassa användningen av kommunikationsstöd efter varje enskild brukare lyftes också fram av flera informanter. Exempelvis menade någon att bara för att ett AKK-redskap inte fungerade för en brukare betydde det inte att det inte kunde fungera för någon annan. Några informanter berättade också om hur deras brukare blivit intresserade av och tyckt det var spännande med KomBo-utbildningen.

Stöd för samspel mellan brukare och personal. Flera informanter lyfte att de insikter och förändrade kommunikativa vanor som följt av KomBo-utbildningen lett till att de tyckte att det blivit enklare för personalen och brukarna att förstå varandra, vilket de ansåg förenklat vardagen. Någon beskrev att de nya AKK-redskapen särskilt var till hjälp när det gällde att lära känna nya brukare:

”Vissa de har kommit nyligen till oss från särgymnasium och sådant och då kanske vi kände inte dem, vi behöver lite tid att lära känna dem, bygga en relation med deltagare [brukare] och då här jag tycker det hjälper den här systemet med bilder /.../ samtalskarta, man hjälper dem att visa tydligt till oss vad de vill ha, /.../, vad gillar de, hur vi kan göra en aktivitet på den sättet som det kan vara roligt för dem”

Förutom att informanter ansåg att vardagen blivit enklare genom att personal och brukare enklare kunde förstå varandra framkom hos några även aspekten att samspelet blivit roligare.

Någon beskrev hur de använde kommunikationsstöd för att skämta med brukaren och en annan informant berättade att lekfullhet gjort att hen uppfattat möten som mer meningsfullt för brukaren:

”Det var tips om att man kunde göra lek /.../ vid ett tillfälle hade jag genomförandeplan, då gjorde jag det som ett spel /.../ då blev det lite som att hon bestämde mötet /.../ och så tackade hon, det har hon aldrig gjort förut; ”Tack för ett bra genomförandeplansmöte” /.../ på så sätt blev det ju något positivt, man kan göra saker lite roligare och lite lekfullare och meningsfullt”

Diskussion

I denna kvalitativa studie intervjuades LSS-personal om hur de uppfattade att KomBo-utbildningen påverkat deras kommunikationen och arbetssätt. Under den tematiska analysen framkom tre huvudtema; *Närvaro av AKK i verksamheten*, *Stärka professionens yrkesutövning* och *Ökad delaktighet för brukarna*. I den fortsatta diskussionen diskuteras dessa resultat med utgångspunkt från de formulerade frågeställningarna och relateras till tidigare forskning och resultaten i den studie som genomfördes i verksamheterna innan starten av KomBo-utbildningen. I diskussionens avslutande delar diskuteras metodik och förslag för framtida forskning.

Den första frågeställningen berörde om KomBo-utbildningen påverkat informanternas synsätt på AKK och kommunikation och besvaras främst under temat *Närvaro av AKK i verksamheten*. Under intervjuerna framkom att synen på kommunikation breddats och att AKK upplevdes som enklare och mer naturligt. Flera beskrev också att det förändrade synsättet även medfört en ökad AKK-användning. Hanley m.fl. (2022) lyfter fram att de kommunikationspartner som såg det som sin uppgift att använda AKK och som ansåg att de hade en viktig roll för att främja kommunikationen för personerna med kommunikativa svårigheter använde AKK i högre utsträckning än de som inte hade detta synsätt. Detta överensstämmer med resultat från den här studien då några av informanterna menade att de efter utbildningen tydligare sett det som personalens ansvar att använda AKK och även uttryckte att de använde detta i högre utsträckning än tidigare. Vissa informanter menade dock att de redan innan utbildningen haft god kunskap om AKK och att utbildningen därför inte lett till att de fått något nytt synsätt, utan snarare gett dem fördjupad kunskap. Detta ligger i linje med Berglund och von Lochows (2022) undersökning där drygt hälften av LSS-personalen ansåg sig ha god eller mycket god kunskap om kommunikationsstöd innan de genomgick KomBo-utbildningen, samtidigt som de uttryckte att det alltid går att lära sig mer. När frågor om informanternas synsätt på AKK och kommunikations ställdes under intervjuerna var det dock några informanter som besvarade frågorna med att berätta om hur de kommunicerade och använde AKK istället för att beskriva sitt synsätt. Detta gjorde att något mindre data om informanternas synsätt blev insamlad och att det ibland blev svårt för författaren att få någon uppfattning om just synsättet.

Nästa frågeställning handlade om hur utbildningen påverkat informanternas sätt att kommunicera och använda AKK med brukarna och besvaras främst genom temana *Närvaro av AKK i verksamheten* och *Ökad delaktighet för brukarna*. Informanterna var eniga i att utbildningen medfört en ökad AKK-användning; både på grund av att de använde fler AKK-redskap än tidigare och för att de använde AKK i fler situationer. Några nämnde också att detta lett till mer kommunikation generellt. *”Det här är något jättebra som man kan hjälpa dem, sätta in språket så de kan prata, då det blir mer kommunikation”*. Informanternas upplevda ökade

AKK-användning överensstämmer med tidigare forskning som även den visar att personal som arbetade med vuxna med kommunikativa svårigheter ökade sin användning av AKK då de fick utbildning (van der Meer m.fl., 2017; Hong m.fl., 2014). Dock är det värt att ha i beaktande att den praktiska AKK-användningen (framförallt på längre sikt) inte enbart beror på personalens kunskap om AKK, utan också på faktorer såsom tid, motivation och huruvida personalen får stöd i användandet (Johnson m.fl., 2009). Det borde därför vara av vikt att verksamhetsledningen har kunskap om detta och inte förutsätter att enbart personalutbildning per automatik leder till hög grad av AKK-användning på lång sikt. Studien av van der Meer m.fl. (2017) visar att personalutbildning verkar ge störst effekt om den är både teoretisk och praktisk och ger deltagarna tillfälle att öva och få återkoppling. Det kan vara en av anledningarna till att AKK-användningen upplevs ha ökat, eftersom de under KomBo-utbildningen haft tillfälle till det. Även i översiktsstudien av Hanley m.fl. (2022) ses en ökad AKK-användning efter utbildning. Författarna lyfter fram det faktum att kommunikationspartnerna till personerna med kommunikationssvårigheter fått ökad kunskap om AKK som en bidragande faktor till den ökade AKK-användningen (Hanley m.fl., 2022).

I Berglund och von Lochows (2022) studie som genomfördes innan personal genomgått KomBo-utbildningen uppgav personalen att de främst använde AKK i syfte att ge instruktioner, fråga och informera brukarna och sällan för att småprata. I den här studien lyfte informanterna fram hur de även använde AKK för humor och för att bygga en relation med brukarna. Detta indikerar att AKK börjat användas i ett mer relationellt syfte och inte enbart för att ge och få fram praktisk information, vilket även efterlystes av Holyfield m.fl. (2017). När det gäller användning av responsiva och miljömodifierande strategier menade en majoritet av informanterna att de redan använde detta i verksamheten, men inte haft namn på det. Det framkom att informanterna tyckt det var roligt att få namn på de responsiva strategierna och att det känts stärkande för dem att få det bekräftat att de arbetet på rätt sätt, men däremot framkom inte någon upplevd ökning av användningen av responsiva strategier. Detta skulle kunna bero på att responsiva och miljömodifierande strategier redan användes i hög utsträckning, men det skulle också kunna bero på att informanterna inte riktigt var motiverade eller tyckte det var någon poäng med ökad användning (Shrubsole m.fl., 2023).

Den tredje frågeställningen fokuserade hur informanterna menade att det gemensamma samspelet mellan personalen och brukarna påverkats av KomBo-utbildningen. Frågeställningen besvaras främst utifrån temana *Ökad delaktighet för brukarna* och *Stärka professionens yrkesutövning*. Informanterna menade att samspelet förenklats då den ökade användningen av AKK och nya insikter hos personalen gjort det lättare för brukarna och personalen att förstå varandra. Förenklat samspel ansågs också medföra att vardagen överlag blev enklare. Utöver ett förenklat samspel lyfte några informanter även fram att samspelet blivit roligare; dels för att AKK-redskap använts i humoristiskt syfte av personal och brukare och dels för att personalen i viss mån använt mer lekfullhet i samspelet med brukarna. Ökad delaktighet och självständighet hos brukarna lyftes även fram som en konsekvens av utbildningen av en majoritet av informanterna, samt betydelsen av en fungerande kommunikation för att brukarna ska få chansen att utvecklas. Någon informant lyfte även att kunskapen och redskapen från utbildningen var till hjälp när det gällde att lära känna nya brukare. Detta visar på omgivningens (i det här fallet LSS-personalens) och kommunikationens viktiga roll för brukarnas delaktighet, vilket även lyfts fram i forskning om AKK (Beukelman & Light, 2020b). Det är dock viktigt att ha i åtanke att den ökade delaktigheten som beskrivs hos brukarna beskrivs helt utifrån personalens perspektiv och att brukarnas självupplevda delaktighet inte undersöks i denna studie.

Den fjärde och sista frågeställningen handlade om vad informanterna ansåg vara viktigt för att de skulle kunna ha fortsatt fokus på kommunikation och kommunikationsstöd i arbetet och

besvaras främst genom temat *Stärka professionens yrkesutövning*. Informanterna lyfte fram vikten av att de som arbetslag fortsatte att diskutera och påminna varandra om kommunikationsstöd, både på arbetsplatsträffar och i den dagliga verksamheten. Någon nämnde också vikten av att det fanns ordentligt med tid för personalen att diskutera och tillsammans planera hur kommunikationsstöd skulle användas på bästa sätt för brukarna. Dessa resultat ligger i linje med studien från Johnson m.fl. (2009) som menar att just tidsbrist är ett hinder för AKK-användning och att kommunikationspartners som stödjer varandra i att använda AKK gynnar användningen på lång sikt. Även verksamhetsledningens ansvar att prioritera frågan lyftes upp och några deltagare beskrev att cheferna varit engagerade i och intresserade av utbildningen som något väldigt positivt. Några informanter menade även att arbetet med kommunikationsstöd skulle utvecklas om KomBo-utbildningen spreds så att annan LSS-personal de kom i kontakt med hade samma kunskap och samma grund. Att informanterna lyfter fram tidsaspekten (både den tid det tar att använda kommunikationsstöd i vardagen och att personalen hade tid att diskutera detta med varandra) och verksamhetsledningens ansvar sätter fingret på att det inte bara är personalens kunskap om kommunikationsstöd som har betydelse för användandet, utan även externa faktorer som är svåra att påverka genom utbildning. Det framstår dock som centralt att verksamhetsledningen är engagerad i och kanske även deltar i utbildningen för att kommunikationsstöd ska användas även på sikt.

I van der Meer m.fl. (2017) forskningsöversikt av intervention riktad till personal som arbetar med vuxna med intellektuell funktionsnedsättning menar författarna att den personalriktade interventionen är effektiv främst om personalen får möjlighet att träna praktiskt och få återkoppling. Under KomBo-utbildningen fick deltagarna många chanser till praktisk träning och återkoppling, vilket flera av informanterna lyfte fram som positiv. Informanterna la dock ännu större vikt vid att diskutera betydelsen av att ha gått utbildningen tillsammans med kollegorna. Att lära sig av varandra, få en gemensam grund och stärka de gemensamma rutinerna lyftes fram som centralt. Flera av informanterna menade att KomBo-utbildningen fått, inte bara dem som individer, utan personalgruppen, att inse vilket ansvar de hade när det gäller att använda AKK; *"Jag tycker vår grupp är mer medveten tillsammans /.../ det här är vårt gemensamma ansvar"*.

Konsekvenser av att personalen gemensamt går på utbildningen fanns inte med som en forskningsfråga i den här studien och det är inte heller något som lyfts fram i andra studier om personalriktad intervention (van der Meer m.fl, 2017; Hong m.fl, 2014). En studie av Purcell, McConkey och Morris (2000) har visserligen en studiedesign där hälften av personalen genomgår träning i grupp och hälften individuellt, men resultaten från båda uppläggen sammanfördes och därför går det inte att dra några slutsatser om uppläggets betydelse. Dock ligger resultatet från denna studie i linje med resultat från studien av Berglund och von Lochows (2022) där personalen menar att gemensamma rutiner kring AKK och samarbete på arbetsplatsen underlättar AKK-användandet. Att informanterna lyfte fram just personalgruppens gemensamma lärande som positivt för implementeringen av kommunikationsstöd indikerar att detta kan vara värt att undersöka vidare. Zoder-Martell m.fl. (2014) nämner i sin studie att bristande motivation hos personal kan vara ett hinder för användandet av kommunikationsstöd. Att då möjliggöra för en hel personalgrupp att tillsammans genomgå en utbildning om kommunikationsstöd skulle kunna vara ett sätt att få bukt med bristande motivation hos individer och istället göra det till en angelägenhet på gruppnivå och ett gemensamt snarare än individuellt arbetssätt. Det borde då vara av vikt att personalgruppen inte bara genomgår utbildningen tillsammans, utan att utbildningsupplägget även fokuserar på gemensamma diskussioner och kollegialt lärande och samarbete.

Under intervjuerna framkom även att KomBo-utbildningen fått personalen att känna sig stärkt; både genom ökad kunskap och nya insikter, men också genom att ha fått det bekräftat

att de även tidigare arbetat på rätt sätt och omedvetet använt exempelvis responsiva strategier. De lyfte även fram att det varit lärorikt att få syn på sina egna beteenden och att de tydligare såg det som sitt ansvar att använda kommunikationsstöd. Att personalen känt sig stärkt var inte heller något som fanns med i frågeställningarna för den här studien, men ligger i linje med Socialstyrelsens (2021) kartläggning där bristande kompetens hos LSS-personalen och otillräckligt utrymme för utbildningar beskrivs som några av verksamhetens största brister. Även Hoge m.fl. (2016) beskriver i sin studie vikten av att stärka personalen som arbetar med personer med funktionsnedsättning och lyfter fram ökad grad av nöjdhet hos personal samt att personal i lägre utsträckning snabbt söker sig till andra jobb som möjliga fördelar av personalstärkande insatser. I många studier om personalriktad kommunikationsintervention diskuteras eller undersöks dock inte betydelsen av att interventionen kan få personalen att känna sig stärkt (van der Meer m.fl, 2017; Rombouts m.fl, 2018; Hanley m.fl, 2022), men även detta skulle kunna vara värt att undersöka vidare i framtida forskning.

En svaghet i studien är att praktiska omständigheter gjorde att intervjuerna inte kunde genomföras på ett enhetligt sätt då vissa informanter intervjuades ensamma och vissa i dyader. Även dyadintervjuerna genomfördes på olika sätt, då en dyad arbetade på samma arbetsplats, medan de andra dyaderna bestod av personal från olika arbetsplatser som inte kände varandra sedan tidigare. Det är svårt att veta vad detta hade för påverkan på resultatet, men möjligen hade författaren fått in mer data om alla intervjuer genomförts som planerat. Det faktum att en majoritet av informanterna vid intervjuens genomförande inte genomgått det sista utbildningstillfället på KomBo-utbildningen är också en svaghet. Det sista tillfället är dock ett uppföljnings-tillfälle, utan nytt innehåll eller material. Det låga informantantalet och det faktum att informanterna inte är helt representativa för LSS-personal i stort gör det svårt att generalisera resultatet från denna studie. Författaren till denna studie har själv ingen koppling till KomBo-utbildningen. Däremot arbetar handledaren på DART, där utbildningen tagits fram och denna studie är en del av den utveckling av utbildningen som DART gör. Det kan finnas en risk att informanterna gett svar som de uppfattat som önskvärda av författaren och därför understrukt eller överdrivit positiva konsekvenser av utbildningen. Det faktum att intervjuerna genomfördes i dyader kan ha ökat risken för detta, då informanterna kan ha velat framställa sig själva och sin arbetsplats i god dager även inför den andra informanten.

De konsekvenser som informanterna menade att utbildningen haft var enbart av positiv karaktär. Eventuellt borde författaren ställt frågor för att undersöka om det fanns negativa aspekter som inte uttrycktes. Under intervjuerna ställdes även frågor om KomBo-utbildningens uppbygg och innehåll som inte togs upp i den här studien. Svaren på dessa frågor var av mer blandad karaktär där informanterna framförde såväl positiva som negativa åsikter. Detta kan ses som ett tecken på att informanterna kände sig bekväma med att uttrycka negativa åsikter och kritik när de upplevde att det fanns anledning till det och att de därför antagligen inte ansåg att KomBo-utbildningen lett till några negativa konsekvenser.

Informanterna hade olika utbildningsbakgrund, även om informanterna som grupp hade något högre utbildning än LSS-personal i stort (Socialstyrelsen, 2021). Även andelen som tidigare fått utbildning om kommunikation var något högre än vad Socialstyrelsens kartläggning (2021) visade. Dock hade det varit fördelaktigt om författaren samlat in mer information om vad för utbildning de informanter som uppgav att de genomgått kommunikationsutbildning innan KomBo-utbildningen fått, då information kring utbildningarnas innehåll och omfattning saknas. En majoritet av informanterna hade lång erfarenhet av arbete inom LSS-verksamhet, något som gör att informantgruppen inte är helt representativ för LSS-personal i stort, även om det inom LSS är en relativt stor del av den tillsvidareanställda personalen som har mångårig erfarenhet av att arbeta med målgruppen (Socialstyrelsen, 2021). Socialstyrelsens kartläggning av kompetensen hos personalen handlar dock om personal som arbetar inom boende

med särskilt stöd, vilket gör att denna statistik inte är helt applicerbar på denna studies informanter som även arbetade inom andra LSS-verksamheter.

Skillnaderna mellan informanterna och LSS-personal på boende med särskilt stöd generellt kan även ses mellan informanterna i denna studie och det större antalet deltagare (n = 72) i studien av Berglund och von Lochow (2022) där inställning till och användning av kommunikationsstöd innan KomBo-utbildningen genomförts undersöktes. Dock syntes det i Berglund och von Lochows (2022) studie inget samband mellan utbildningsbakgrund och användning av kommunikationsstöd. Även i studien av van der Meer m.fl. (2017) var det en högre andel av personalen som hade låg utbildningsbakgrund jämfört med denna studies deltagare. Att studiens informanter själva fick kontakta författaren om de var intresserade av att intervjuas kan ha lett till att informanterna inte är helt representativa för LSS-personal i stort, utan att det var personal med många tankar om KomBo-utbildningen och som var intresserade av ämnet som valde att delta. Att de flesta av informanterna hade lång erfarenhet av att arbeta inom LSS kan ha inneburit att de redan innan utbildningen sett nyttan av att använda AKK och var positivt inställda till det, vilket också detta kan innebära att de inte är så representativa för LSS-personal.

Syftet med denna pilotstudie var att undersöka vilken påverkan LSS-personalen ansåg att KomBo-utbildningen haft med avseende på arbets- och kommunikationssätt. Resultatet från studien indikerar att utbildningen inneburit en positiv förändring för personal och en av personalen upplevd positiv förändring även för brukarna. Ökad användning av kommunikationsstöd anses ha lett till mer kommunikation generellt och ökad delaktighet och självständighet för brukarna, samt förenklat relationen mellan brukare och personal. Utöver de positiva följderna för brukarna lyftes även gynnsamma följder för personalen fram, såsom att utbildningen fått dem att känna sig stärkta då de fått det bekräftat att de var på rätt väg samt att arbetet med personalgruppens gemensamma rutiner förenklats. Behovet är stort av mer forskning om vuxna med kommunikationssvårigheter och användning av kommunikationsstöd, särskilt inom LSS-verksamheter. För framtida forskning skulle det vara relevant att även studera KomBo-utbildningens konsekvenser på längre sikt, samt att även samla in kvantitativa data om vilken påverkan utbildningen haft. Det vore även relevant att studera den faktiska användningen av kommunikationsstöd efter utbildningen och inte enbart personalens upplevelse av användningen, samt att jämföra KomBo-utbildningen med andra typer av interventioner. Som tidigare nämnts vore även konsekvenserna av att personalutbildning ges till hela personalgruppen och inte individuellt värt att undersöka vidare, samt vilken påverkan det har att personalen genom utbildning stärks. Att studera eventuell påverkan av ökad kunskap hos personalen, exempelvis inhämtad genom att gå KomBo-utbildningen, från brukarnas perspektiv vore också relevant för vidare forskning. Sammanfattningsvis menade informanterna att KomBo-utbildningen medfört en ökad användning av AKK, mer kommunikation mellan brukare och personal, samt varit stärkande för personalgruppen, men behovet av ytterligare forskning är stort.

Referenser

AKKtiv (u.å.). *Aktiv Utbildning för föräldrar och personal KomBo*. Hämtad 2022-09-09 från <https://www.akktiv.se/utbildning-for-foraldrar-och-personal/kombo/>

Andzik, N., & Chung, Y. (2021). Augmentative and alternative communication for adults with complex communication needs: A review of single-case research. *Communication Dis-*

orders Quarterly, 43(3), 182-194. <https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1177/1525740121991478>

- ASHA (u.å). *Augmentative and Alternative Communication (AAC)*. Hämtad 2023-04-18 från www.asha.org/practice-portal/professional-issues/augmentative-and-alternative-communication/
- Belva, B. C., Matson, J. L., Sipes, M., & Bamburg, J. W. (2012). An examination of specific communication deficits in adults with profound intellectual disabilities. *Research in Developmental Disabilities*, 33(2), 525-529. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2011.10.019>
- Berglund, H., & von Lochow, V. (2022). *Kunskap, användning och uppfattningar om kommunikationsstöd bland personal inom LSS-verksamhet*. Magisteruppsats, Göteborgs universitet. <https://hdl.handle.net/2077/72613>
- Beukelman, D. R., & Light, J. C. (2020a). Augmentative and alternative communication process for children and adults with complex communication needs. I D. R. Beukelman & J. C. Light. *Augmentative & Alternative Communication – Supporting Children and Adults with Complex Communication Needs* (5e uppl, s. 3–17). Brookes Publishing Co.
- Beukelman, D.R., & Light, J. C. (2020b). Collaborating with family members and other communication partners. I D. R. Beukelman & J. C. Light. *Augmentative & Alternative Communication – Supporting Children and Adults with Complex Communication Needs* (5e uppl, s. 125-155). Brookes Publishing Co.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Braun, V., & Clarke, V. (2019). Reflecting on reflexive thematic analysis. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, 11(4), 589-597. <https://doi.org/10.1080/2159676X.2019.1628806>
- Bruno, K. A., Gulati, K. L., & Mody, M. (2016). Speech and language assessment and treatment for autism spectrum disorder. I C. J. McDougle (red.) *Autism Spectrum Disorder*. (s. 321-337). Oxford University Press.
- Chen, D., Klein, D., & Haney, M. Promoting interactions with infants who have complex multiple disabilities: Development and field-testing of the PLAI curriculum. (2007). *Infants and young children*, Vol. 20 (2), 149-162. <https://web-p-ebSCOhost-com.ezproxy.ub.gu.se/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=dba47a8e-5e6f-46b5-ba23-8bd9f09c2a18%40redis>
- Ferm, U., Andersson, M., Broberg, M., Liljegren, T., & Thunberg, G. (2011). Parents and course leaders' experiences of the ComAlong augmentative and alternative communication early intervention course. *Disability Studies Quarterly: Mediated Communication*, 31(4) <https://doi.org/10.18061/dsq.v31i4.1718>
- Fey, M., Warren, S., Brady, N., Finestack, L., Bredin-Oja, S., Fairchild, M., & Yoder, P. (2006). Early effects of responsivity education/prelinguistic Milieu teaching for children with developmental delays and their parents. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 49(3), 526–547. <https://www.proquest.com/docview/232343051?parentSessionId=o98n87PZg%2FIs0IeXc%2FTA73jJegCWhBZ2qgC7MwOeQPk%3D&pq-origsite=primo&accountid=11162>

- Förenta Nationerna. (1948). *Allmän Förklaring om de Mänskliga Rättigheterna*.
<https://fn.se/wp-content/uploads/2016/07/Allmanforklaringomdemanskligarattigheterna.pdf>
- Förenta Nationerna. (2006). *Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*. <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities-2.html>
- Gillham, B. (2008). *Forskningsintervjun: Tekniker och genomförande*. Lund: Studentlitteratur.
- Hamm, B., & Miranda, P. (2006). Post-school quality of life for individuals with developmental disabilities who use AAC. *Augmentative and Alternative Communication*, 22(2), 134-147.
<https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1080/07434610500395493>
- Hanley, E., Martin, A., Dalton, C., & Lehane, E. (2022). Communication partners experiences of communicating with adults with severe/profound intellectual disability through augmentative and alternative communication: A mixed methods systematic review. *Journal of Intellectual Disabilities*. <https://doi.org/10.1177/17446295221115914>
- Hemmeter, M. L., & Kaiser, A. P. (1994). Enhanced Milieu teaching – effects of parent-implemented language intervention. *Journal of Early Intervention*, 18(3), 269-289. <https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1177/105381519401800303>
- Hoge, M. A., McFaul, M., Cauble, L. L., Craft, K. L., Paris, M. Jr., & Calcote, R.M. (2016). Building the skills of direct care workers: The Alaskan core competencies initiative. *Journal of Rural Mental Health*, 40, 31–39. <http://dx.doi.org/10.1037/rmh0000045>
- Holme, I. M., & Krohn Solvang, B. (1997). *Forskningsmetodik: Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. (2e uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Holyfield, C., Drager, K., Kremkow, J., & Light, J. (2017). Systematic review of AAC intervention research for adolescents and adults with autism spectrum disorder. *Augmentative And Alternative Communication*, 33(4), 201-212. <https://doi.org/10.1080/07434618.2017.1370495>
- Hong, E., Ganz, J., Gilliland, W., & Ninci, J. (2014). Teaching caregivers to implement an augmentative and alternative communication intervention to an adult with ASD. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 8(5), 570-580. <https://doi.org/10.1016/j.rasd.2014.01.012>
- Hostyn, I., & Maes, B. (2009). Interaction between people with profound intellectual and multiple disabilities and their partners: A literature review. *Journal of Intellectual and Developmental Disability*, 34(4), 296-312. <https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.3109/13668250903285648>
- Johnson, J. M., Inglebret, E., Jones, C., Ray, J. (2009). Perspectives of speech language pathologists regarding success versus abandonment of AAC. *Augmentative and Alternative Communication*, 22(2), 85-99. <https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1080/07434610500483588>
- Jonsson, A., Kristoffersson, L., Ferm, U., & Thunberg, G. (2011). The ComAlong communication boards: Parents' use and experiences of aided language stimulation. *Augmentative and Alternative Communication*, 27(2), 103–116. <https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.3109/07434618.2011.580780>
- Kaiser, A. P. (1993). Parent-implemented language intervention: an environmental system perspective. I A.P. Kaiser & D. Gray *Enhancing Children's Communication: Research Foundations for Intervention*. (s. 63-84). P.H. Brookes.

- Keagan, L. C. (2012). Review of research methods in communication disorders. *Contemporary Issues in Communication Science and Disorders*, 39 (Fall), 98-104. <https://www.proquest.com/scholarly-journals/review-research-methods-communication-disorders/docview/1558998845/se-2?accountid=11162>
- Kent-Walsh, J., Murza, K., Malani, M., & Binger, C. (2015). Effects of communication partner instruction on the communication of individuals using AAC: A meta-analysis. *Augmentative and Alternative Communication* 31(4), 271-284. <https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.3109/07434618.2015.1052153>
- Kjellberg, S. (2019). *Föräldrars förväntningar inför och åsikter om AKKtiv KomIgång – en kurs om kommunikation och kommunikationsstöd*. Magisteruppsats, Göteborgs universitet. https://gupea.ub.gu.se/bitstream/handle/2077/67540/gupea_2077_67540_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Lacey, E. A. B., Ogletree, B. T., & Rose, A. (2017). Milieu training for adults with severe intellectual disability: A clinical illustration. *Communication Disorders Quarterly*, 38(3), 179-184. <https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1177/1525740116674437>
- Morgan, D., Eliot, S., Lowe, R., & Gorman, P. (2016). Dyadic interviews as a tool for qualitative evaluation. *American Journal of Evaluation*, 37(1), 109-117. <https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1177/1098214015611244>
- Ogletree, B. T., Price, J. R., & Campbell, J. M. (2020). A selective review of Milieu interventions for adults with severe intellectual disabilities. *Current Developmental Disorders Reports*, 7(3), 109-115. <https://link-springer-com.ezproxy.ub.gu.se/article/10.1007/s40474-020-00199-6>
- Penne, A., ten Brug, A., Munde, V., van der Putten, A., Vlaskamp, C., & Maes, B. (2012). Staff interactive style during multisensory storytelling with persons with profound intellectual and multiple disabilities. *Journal of Intellectual Disability Research*, 56(2), 167-178. <https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1111/j.1365-2788.2011.01448.x>
- Prentice, J. (2000). With communication anything is possible. I M. Fried-Oken & H. Bersani, Jr. (Red.), *Speaking up and spelling it out: Personal essays on augmentative and alternative communication* (208–214). Baltimore: Paul H. Brookes Publishing Co.
- Purcell, M., McConkey, R. & Morris, I. (2000). Staff communication with people with intellectual disabilities: The impact of a work-based training programme. *International Journal of Language & Communication Disorders*, 35, 147-158. <https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1080/136828200247313>
- Rombouts, E., Maes, B., & Zink, I. (2018). Use of key word signing by staff in special schools and in day centres for adults with intellectual disabilities. *Journal of Intellectual Disability Research: JIDR*, 62(1), 21–29. <https://doi.org/10.1111/jir.12444>
- SFS 1993:387. Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-1993387-om-stod-och-service-till-vissa_sfs-1993-387
- Shire, S., Gulsrud, A., & Kasari, C. (2016). Increasing responsive parent–child interactions and joint engagement: Comparing the influence of parent-mediated intervention and parent psychoeducation. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 46(5), 1737–1747. <https://doi.org/10.1007/s10803-016-2702-z>

- Shrubsole, K., Power, E., & Hallé, M. (2023). Communication partner training with familiar partners of people with aphasia: A systematic review and synthesis of barriers and facilitators to implementation. *International Journal of Language and Communication Disorders*, 58(2), 601-628. <https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1111/1460-6984.12805>
- Simmons-Mackie, N., Raymer, A., & Cherney, L. R. (2016). Communication partner training in aphasia: An updated systematic review. *Archives of Physical Medicine and Rehabilitation*, 97(12), 2202-2221. <https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1016/j.apmr.2016.03.023>
- Socialstyrelsen. (2021). *Kompetens i LSS-boenden*. <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2021-3-7312.pdf>
- Socialstyrelsen. (2013). *Socialstyrelsens termbank*. <https://termbank.socialstyrelsen.se/docs/Bruktext.pdf>
- Sutherland, D., van der Meer, L., Sigafos, J., Mirfin-Veitch, B., Milner, P., O'Reilly, M., & Marschik, P. (2014). Survey of AAC needs for adults with intellectual disability in New Zealand. *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, 26(1), 115-122. <https://doi.org/10.1007/s10882-013-9347-z>
- Thunberg, G., Eberhart, B., Forsberg, J., Fäldt, A., Nilsson, L., & Nolemo M. (2017). *Tidiga kommunikations- och språkinsatser till förskolebarn*. Föreningen Sveriges habiliteringschefer. Hämtad från <http://habiliteringsverige.se/site/uploads/2017/05/Tidiga-kommunikations-ochspr%C3%A5kinsatser-till-f%C3%B6rskolebarn.pdf>
- Thunberg, G. (2019). Kommunikation - Ett grundläggande behov och en mänsklig rättighet. I L, Söderman (Red.) & M, Nordlund (Red.), *Omsorgsboken - möjligheter och svårigheter vid intellektuell funktionsnedsättning* (6e uppl., s.59-91). Liber AB.
- van der Meer, L., Matthews, T., Ogilvie, E., Berry, A., Waddington, H., Balandin, S., O'Reilly, M.F., Lancioni, G.E., & Sigafos, J. (2017). Training direct-care staff to provide communication intervention to adults with intellectual disability: A systematic review. *American Journal of Speech-Language Pathology*, 26(4), 1279-1295. https://doi.org/10.1044/2017_AJSLP-16-0125
- World Medical Association. (1964). WMA Declaration of Helsinki – Ethical Principles for Medical Research Involving Human Subjects. <https://www.wma.net/policies-post/wma-declaration-of-helsinki-ethical-principles-for-medical-research-involving-human-subjects/>
- Zoder-Martell, K., Dufrene, B., Tingstrom, D., Olmi, D., Jordan, S., Biskie, E., & Sherman, J. (2014). Training direct care staff to increase positive interactions with individuals with developmental disabilities. *Research in Developmental Disabilities*, 35(9), 2180-2189. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2014.05.016>